

ACTUALITATEA PASTORALĂ A MANUSCRISELOR CU PREDICI DIN SECOLELE XVI-XIX

- THE PASTORAL TOPICALITY OF SERMON MANUSCRIPTS FROM THE 16TH AND 19TH CENTURIES-

Marcel GHEBERTA,
PhD. University of Cluj,
ROMÂNIA
Email: marcelotnicula@gmail.com

ABSTRACT

The study aims to emphasise the importance and fundamental role of Homiletics in the pastoral life of the Romanian Orthodox Church, with particular emphasis on the period between the 16th and 19th centuries. While Missiology brings people into the Church, Homiletics is the discipline that contributes to their spiritual maintenance and formation, being the main means through which Christian teaching is transmitted. The paper explores how preaching, as "living speech", was the means through which evangelical values were assimilated in the Romanian context, facing social and cultural challenges specific to the era. It analyses the specific characteristics of traditional Orthodox preaching, the contribution of the Holy Fathers and the positive results of preaching in the life of the community, highlighting the preachers' contribution to preserving the unity of faith and the formation of the moral conscience of the Romanian people. The study analyses Romanian Orthodox preaching from the 16th-19th centuries, focusing on its anthropological, ethical, social and rhetorical dimensions, as well as on its formative impact on the life of the communities of believers. The preachers of the time transmitted an applied theology and a concrete model of life, in which evangelical values are translated into norms of behaviour, attitudes and social relations. The sermon was the main means of religious, moral and cultural education, preserving an accessible language, rich in classical figures of speech and rhetorical structures. In contrast to contemporary preaching, often characterised by formalism and influenced by political correctness, ancient preaching is distinguished by its simplicity, clarity, addressability and fidelity to the sacred text. Finally, the challenges of preaching in today's digital context are discussed, suggesting the need for a balanced and conscious pastoral presence in the online space.

Keywords: Homiletics; sermon; preacher, Church; religious education; digital ministry; ancient manuscripts; media;

INTRODUCERE

Misiologia are scopul de a aduce oamenii în Biserică. Firesc se naște întrebarea: cum pot fi ei menținuți acolo? În trecut, răspunsul la această întrebare putea lua forme radicale, însă în prezent, când libertatea de conștiință este un drept fundamental, Biserica este chemată

să-și asume activ această slujire de păstorire continuă. În acest cadru, Omiletica capătă o valoare deosebită, întrucât predica rămâne principalul instrument prin care se transmite, se explică și se aplică învățătura evanghelică în viața cotidiană a credincioșilor. Predicatorul ortodox este chemat nu doar să rostească frumos, ci să inspire, să educe și să transforme sufletele, punând în lucrare adevărurile veșnice într-un limbaj viu și înțeles de popor. Dincolo de formele scolastice ale trecutului, Omiletica actuală valorizează inspirația și autenticitatea, încurajând o predicare vie și rodnică, înrădăcinată în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție¹.

Această lucrare își propune să analizeze dimensiunea predicii în Biserica Ortodoxă Română, în special în secolele XVI–XIX, perioadă esențială în formarea conștiinței religioase și naționale a poporului. Vom urmări modul în care predica a contribuit la consolidarea vieții spirituale și sociale, fiind un factor activ de păstrare a unității și identității ortodoxe, într-un context istoric complex și adesea potrivnic. Totodată, se vor evidenția rezultatele pozitive ale activității predicatoriale, care au lăsat urme adânci în memoria și viața comunităților românești.

1. ASPECTE INEDITE ÎN PREDICILE SECOLELOR XVI-XIX.

Activitatea predicatorială în Biserica Ortodoxă s-a desfășurat întotdeauna având la bază cele două izvoare ale Revelației dumnezeiești, Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. În centrul propovăduirii se află persoana și învățătura Domnului Iisus Hristos, model pentru tot ceea ce trebuie să fie înfăptuit în Biserica creștină².

La tot ceea ce a descoperit Domnul nostru Iisus Hristos, ca adevăr, în cuprinsul celor XX de veacuri creștine, nu s-a adăugat nimic nou. Dogmele și canoanele, care au fost întocmite și hotărâte de Sfintele Sinoade și pe care noi, de asemena, le propovăduim, nu sunt decât precizări și formulări limpezi și definitorii ale aceluiași adevăr evanghelic, care până atunci părea nelămurit, pentru care s-au și iscat nedumeririle. Ceea ce e adăugat sau ceea ce poartă pecetea omenească în dogmă, e chipul de rostire, coagularea ei în vorbe, însă nucleul, cuprinsul e veșnic viu, extras din Sfânta Scriptură și sprijinit pe Sfânta Tradiție³. Sfinții Părinți, care au luptat cu tot geniul vieții lor pentru fixarea acestor dogme, în predicile și cuvântările lor, precum și în scrierile lor, au avut de înfățișat ceva nou, pentru a preciza și formula aceste adevăruri. Noutatea la ei se cuprindea și în aceea că, ei scoteau la iveală adevăruri din credința creștină, care nu fuseseră destul de lămurite, ori care nu fuseseră luate în seamă de cei mulți. În astfel de condiții scrierile și predicile lor cuprind și ceva nou.

Desigur că această noutate adaugă mult la zelul lor de a predica, pentru că ei se simțeau în chip deosebit impulsionați de a propovădui adevărul pe care-l cunoscuseră, îl trăiseră, dar care pentru lume era o noutate și, ca orice noutate, era privită cu ezitare. „Fără îndoială de cele mai multe ori, era și osândită de cei mai conservatori”⁴. Cu toate acestea în fața numeroaselor împotriviri, predicatorii își dezvoltă tenacitatea propovăduirii, pentru a face ca toți să afle ceea ce li se descoperise, cum și de ce să-i lămurească pe cei potrivnici și pentru ca toți să fie părtași la revelația divină, care nu este un produs al imaginației sau o născocire.

Scopul urmărit de autorii predicilor veacurilor de care ne ocupăm nu era să realizeze un frumos formal, ci să convingă sufletele celor care îi ascultau. De aceea, avem ocazia să

¹ Anton Savelovici, „Principii de alcătuire a unei omilii într-o societate globalizată”, în *Globalizare, Religie, Educație*, Valahia University Press, Târgoviște, 2013, pp. 168-177.

² Mihail Gabriel Popescu, „Predică și predicator”, în *Biserica Ortodoxă Română*, 1-2 (1972), p. 117.

³ Vasile Vasilache, *Predica în Evul Mediu*, Institutul de arte grafice „Albina românească”, Iași, 1938, p. 201.

⁴ Vasile Vasilache, *Predica în Evul...*, pp. 201-202.

asistăm la un minunat proces istoric și spiritual prin care se desăvârșește împletirea etosului românesc cu divinul, a tezaurului revelației divine cu elemente de valoare ale spațiului românesc. Propovăduirea din perioada secolelor XVI-XIX a reușit să producă o legătură organică și concretă a învățăturilor evanghelice cu viața credincioșilor români din acea perioadă.

Se observă, cu multă ușurință, în vechile predici, nu doar secțiunile de bază ale predicii, anume: introducerea, tratarea sau narațiunea și încheierea, ci și subdiviziuni ale acestora, care au menirea să asigure calitatea și reușita predicii⁵. Culegerile de predici, păstrate până în ziua de astăzi, de la mijlocul secolului al XVI-lea și a doua jumătate a secolului al XVIII-lea ne conving că predicatorii, în majoritatea lor, au urmat cu strictețe regulile și metodele Omileticii.

2. REZULTATELE POZITIVE ALE ACTIVITĂȚII PREDICATORIALE.

Întâi de toate, în cuvântările analizate, se poate vedea cu ușurință cum teoria se îmbină cu practica. În ele, reușești să surprinzi aspirațiile alese, zărilor înalte, culmi de viață sănătoasă, dar, în același timp, este înfățișată și realitatea în care ne mișcăm și din care suntem îndemnați să ne înălțăm către idealurile vieții. În predică, realitatea se îmbină cu idealul. În ea veșnic se dă o luptă pentru „o transpunere a realităților tranzitorii în ogorul unei vieți veșnice”⁶. Această admirabilă grefare a adevărilor vieții veșnice, în realitatea vieții pământești, vine din însoțirea celor două realități pe care le găsim în predică.

În cuvântările veacurilor XVI-XIX, observăm lupta eroică, de a frământa aluatul vieții celei veșnice cu zbulcirea vieții omenești. Întregul șir al numeroșilor predicatori din această perioadă, nu reprezintă decât acea gardă de onoare a eroilor unor idealuri sfinte, pe care, cu trudă și jertfă, le voiau împlinite în viețile contemporanilor. Și acești semănători de viață nouă în ogorul cel sufletească al omenirii, au ajuns să culeagă roade binecuvântate, de care ei se pot mândri, iar noi ne raportăm ca la niște adevărate pilde despre ceea ce poate realiza un predicator.

De multe ori auzim vorbindu-se despre credința puternică, care stăpânea și lucra în sufletele creștinilor din acele vremuri. Ei bine, această minunată alipire cu sufletul, de învățătura dumnezeiască și de Dumnezeu Însuși, care ne dă dreptul să ne numim fiii Lui, prin păzirea și împlinirea poruncilor pe care El ni le-a lăsat, nu venea decât tot din auzire, după cum spunea sfântul Apostol Pavel. „Cum vor crede în Acela de care n-au auzit? Și cum vor auzi fără propovăduitor?” (Romani 10:14). Predicatorii secolelor XVI-XIX au luptat nu numai cu apărarea ființei Bisericii celei adevărate, care în permanență este amenințată de erezii ci, în același timp, au disciplinat sufletele creștine. Căci, numai prin predică s-ar fi putut ca membrii Bisericii să-și lumineze sufletul și cugetul, prin învățătura creștină, prin cele auzite de la predicatori. Vorbim de o perioadă în care Sfânta Scriptură abia începea să fie tradusă în limba română, iar în cadrul slujbelor religioase se auzeau doar armonia și sunetele muzicale impresionante, deoarece și cultul era oficiat într-o limbă neînțeleasă. Astfel, tâlcuirea învățăturii de credință nu putea să fie auzită decât din cele ce rostea preotul din fața sfântului Altar⁷.

⁵ Vasile D. Țâra, „Discursul religios, model și normă de exprimare îngrijită în epoca veche”, în *Diacronia*, 2009, p. 60.

⁶ Vasile D. Țâra, „Discursul...”, p. 203.

⁷ Mircea Păcurariu, *Cultura teologică românească. Scurtă prezentare istorică*, Editura Basilica, București, 2011, pp. 74-75.

Din fața sfintelor altare, în mediul social și moral al întregii comunități, preoții propovăduiau neîncetat probleme legate de viețile credincioșilor cu nevoile și năzuințele lor. Aceasta și pentru faptul că, în condițiile vieții pământești, ordinea spirituală este într-o strânsă relație și interacțiune cu cea materială și socială, încât nu se poate vorbi de una, fără să fie luată în considerare și cealaltă⁸.

Predicatorilor secolelor XVI-XIX le revine meritul ca, prin vestirea adevărului, într-un spațiu supus diferitelor încercări politice și sociale, să păstreze unitatea de credință, pe care o dorește Fiul lui Dumnezeu (Ioan 17:21).

De ar fi să pomenim ce înrăurire puternică a avut acest singur mijloc de propovăduire a învățăturii creștine, nu ar fi decât să arătăm că tot ceea ce însemna virtute în acele veacuri, nu era decât rodul învățăturii creștine. Cuvântul Evangheliei, vestit prin slujitorii Bisericii, a mișcat sufletele ascultătorilor și i-a ajutat să devină fapte noi, zidite pe temelia învățăturii Domnului Iisus Hristos.

Un rol însemnat l-au avut mănăstirile, unde predicile erau rostite, nu numai pentru monahii și frații trăitori în ele. La mănăstiri veneau să primească sfat bun și să asculte predici mulți credincioși, deoarece, adesea, erau atrași de cuvântările anumitor predicatori vestiți la vremea lor.

Dacă în vremurile noastre se vorbește mult despre partea economică, în perioada secolelor XVI-XIX se acorda o mai mare importanță aspectului spiritual al vieții. Această stare de spirit era firească lumii politice, învățământului, cât și întregii vieți sociale și particulare. În acele secole, predicatorii au reușit să însușească într-atât învățătura creștină, încât în toate domeniile de activitate să guverneze duhul creștin.

Viața înălțată pe culmi de idealuri, depinde de zelul și pregătirea sufletească a predicatorilor, care, dacă muncesc așa cum au muncit cei din veacurile trecute, se pot socoti și ei împreună lucrători cu Domnul și pot fi priviți ca adevărați ctitori ai omenirii, care prin propovăduirea lor, au ținut seama că, Biserica a fost preocupată de implicațiile morale și sociale ale Evangheliei, dat fiind faptul că predica însăși are scopul de a scoate din cuvântul lui Dumnezeu semnificațiile și concluziile, care interesează în mod concret și direct viețile credincioșilor⁹.

3. CARACTERISTICI ALE PREDICILOR DIN PERIOADA SECOLELOR XVI-XIX.

Cercetarea predicilor din perioada secolelor XVI-XIX ne oferă șansa să înțelegem modul de gândire antropologic, etic și social. Predicatorii analizați nu se recomandă ca niște autori de idei, ci sunt „purtătorii de cuvânt” ai unei anumite tradiții bisericești și culturi etnice, care au răspândit în rândul păstoriților o anumită filosofie în ceea ce privește raportarea omului față de moarte, față de muncă, bogăție sau sărăcie, principii prin care creștinii au construit relațiile dintre ei și viața socială în general.

Predicile secolelor XVI-XIX au câteva trăsăturile specifice. Întotdeauna reușita predicilor e legată de anumite precepte bine gândite, care contribuie la împlinirea scopului urmărit. Analizând ce anume a contribuit la păstrarea unui prestigiu mare al predicilor secolelor XVI-XIX, observăm că acestea au respectat principii fundamentale ale retoricii.

⁸ Dumitru Belu, “Preocupări și studii de Pastorală, Omiletică și Catehetică”, în *Studii Teologice*, 5-6 (1968), p. 463.

⁹ Marin Pană, “Principii și coordonate ale propovăduirii cuvântului în Biserica Ortodoxă Română”, în *Studii Teologice*, 3-4 (1973), p. 255.

„În acele timpuri baroul era mut și elocvența politică nu se născuse încă. Retorica însă se studia numai pentru a servi nevoii amvonului”¹⁰.

În perioada când nu existau mijloacele media moderne (televiziune, internet, ziar), predica era singura care le suplinea pe toate acestea. Pentru o expunere metodică și limpede, învățământul se folosea de predică.

Formarea duhovnicească nu se limita la a oferi creștinului elemente de teologie și a-l învăța adevărurile de credință. Propovăduitorii erau preocupați de oferirea unor cunoștințe practice, în așa fel încât adevărurile de credință să poată fi aplicate în viața fiecărui creștin. Putem vorbi despre o „teologie aplicată” sau o învățătură creștină „tradusă” în limba instruirii practice, care era transmisă credicioșilor sub forma unor principii, exemple și modele de comportament concrete. Literatura românească, din perioada secolelor XVI-XIX, este marcată de idealurile morale și sociale pe care predicatorii le propuneau păstoriților.

În raport cu celelalte manuscrise și tipărituri românești, cu caracter religios, predicile se deosebesc printr-o anumită libertate de expresie, iar acest lucru se datorează, în primul rând, scopului discursului religios de a tâlcui Evanghelia pe înțelesul tuturor, vremuri în care discursul public era „sever și riguros cenzurat de respectul față de dogma creștină”¹¹. Astfel, pentru a respecta dogma și a evita ereziile, autorii predicilor porneau de la un text de bază, care poate fi încadrat corect din punct de vedere canonic, însă, care dacă nu era reprodus ad litteram, era parafrasat, fără să se depărteze de aspectul conținutului.

Limbajul predicilor conține: comparații, metafore, epitete, alegorii etc. De asemenea, se pot observa figurile stilistice de tip retoric, cum ar fi: repetiția, interogația retorică, antiteza, inversiunea ș.a.

4. DIFERENȚE ÎNTRE MODUL DE PREDICARE DIN TRECUT ȘI CEL ACTUAL.

„Predica acelor timpuri se îngrijește mai mult de fond, iar cea a zilelor noastre, de formă... această deosebire ține de altă cauză, și anume de aceea că societatea acelor timpuri trăia mai mult decât noi viața Bisericii. Ea era mai inițiată în chestiunile de doctrină și în adevărurile credinței, într-un cuvânt, creștinismul cu toate practicile lui, era mult mai familiar, iar în această realitate avem explicația celor mai multe schimbări, care au cuprins moravurile și obiceiurile noastre, chiar și în ceea ce privește problemele străine vieții liturgice? Spiritul social a primit o pecete mai lămească, de altfel ca și celelalte domenii ale vieții. Retorica însăși a fost pătrunsă de acest duh lămeșc. Din ogorul religios, ea s-a întins în ogorul laic. Dar nu este mai puțin adevărat, că în timpul unei lungi perioade, a fost încontinuu numai în amvon, și că Biserica a fost o păstrătoare a ei, după cum tot ea a fost păstrătoarea artelor și a literaturii”¹².

Uneori pastorația contemporană are următorul specific: activitățile bisericești, și nemijlocit predicile, urmăresc îmbisericierea cât mai multor creștini și convingerea acestora să rămână fideli Bisericii. În acest scop sunt folosite diferite metode și se depun eforturi uriașe. Ca rezultat al acestei strategii, în Biserică rămân acei oameni, care se regăsesc într-o astfel de atmosferă, existând astfel pericolul ca Biserica să se transforme într-o organizație umanitară, cu scop caritabil, iar nu un spațiu pentru mântuirea sufletului. Acest fapt este datorat în mare măsură corectitudinii politice, care se insinuează în Biserică și, drept urmare, se face simțită atât în cuvântul rostit de la amvon, cât și prin atitudinea transmisă amvonului de către

¹⁰ Vasile Vasilache, *Predica în Evul...*, p. 254.

¹¹ Vasile D. Țăra, „Discursul...”, p. 58.

¹² Vasile Vasilache, *Predica în Evul...*, p. 255.

credincioși. Biserica riscă să devină un loc unde nu este rănită nici o inimă și nici un orgoliu, un loc dominat de intenția de a nu supăra pe nimeni și de a fi pe placul tuturor, un loc unde oamenii, ca ființe libere și mature, nu au capacitatea „de a încasa adevăruri neplăcute”¹³. Astfel, predicile, care au devenit mai puțin directe și chiar „blânde”, se înscriu într-o dinamică, cu următoarele caracteristici: a) se evită condamnarea păcatului, iar îndemnul la pocăință este amânat. Predicile, care răsfătă auzul credincioșilor, sunt incapabile să schimbe viețile; b) se evită propovăduirea crucii și a vieții noi, întru Iisus Hristos.

Ca o predică să fie cu adevărat de folos oamenilor, trebuie să facă referire la aspecte autentice ale vieții duhovnicești (asumarea crucii, viața nouă întru Iisus Hristos, păcat și sfîințenie, ură și dragoste, judecată și milă, Dumnezeu este dragoste și drept)¹⁴.

Dacă astăzi predicatorilor le este recomandat să nu mimeze stilul oratorilor laici¹⁵, chiar dacă în rândul credincioșilor ar fi voci ce și-ar dori să asculte o predică „actualizată”, din punct de vedere stilistic și lingvistic, în veacurile trecute discursul religios a reprezentat, în mod firesc, un exemplu de exprimare pentru mireni, întrucât „limba textelor religioase reprezenta varianta cea mai cultivată și unitară a limbii române”¹⁶.

Cu toate acestea, observăm în rândul predicatorilor moderni tendința de a se adresa în mod special și a satisface, prin cuvântul rostit, o minoritate intelectualistă, eludând pe cei cu o cultură mai săracă. În manuscrisele analizate, observăm o ezitare în a dezbate și dezvolta subiecte teologice înalte, oferind prin această abordare hrană atât minții, dar mai ales inimii. Simplitatea predicii, caracterizată prin folosirea unui lexic comun, este curată și nobilă, lipsită de vulgaritate și banalități.

Referitor la claritatea predicii, acest aspect este strâns legat de problema folosirii unor termeni de specialitate, precum și de folosirea cuvintelor de împrumut, preluate din alte limbi. Dacă până nu demult, se urmărea excluderea cuvintelor de împrumut, fiind neînțelese pentru cei mai mulți, în ziua de astăzi lucrurile stau cu totul altfel. Utilizarea expresiilor tehnice, a termenilor de specialitate, a cuvintelor de împrumut, a devenit ceva obișnuit nu numai în domeniul științific, ci și în vorbirea cotidiană.

Limba română este „agresată” de neologisme, în special din engleză. Ce pârgții ar trebui să folosească predicatorii zilelor noastre în rezolvarea acestei probleme? În primul rând, prin însușirile distincte ale slujirii lor predicatoriale, dar și prin tematica și conținutul predicii. Aceste însușiri corespund, cum nu se poate mai bine, conceptului de limbaj și stil bisericesc al predicii. Vocabularul bisericesc se distinge de cel laic. Statornicia limbajului bisericesc rezidă în sursa de inspirație (Sfânta Scriptură, cărțile de cult, literatura patristică). Limbajul laic este vulnerabil și dependent de tendințele modei verbale¹⁷.

Se observă, cu multă ușurință, în vechile predici, nu doar secțiunile de bază ale predicii, anume: introducerea, tratarea sau narațiunea și încheierea, ci și subdiviziuni ale acestora, care au menirea să asigure calitatea și reușita predicii¹⁸. Culegerile de predici, păstrate până astăzi, de la mijlocul secolului al XVI-lea și a doua jumătate a secolului al

¹³ Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p. 55.

¹⁴ Andrei Dîrlău, Irina Bazon, William S. Lind, *Corectitudinea politică. „Religia” marxistă a noii ordini mondiale*, Editura Rost, București, 2015, pp. 43-44.

¹⁵ Vasile Gordon, *Introducere în Omiletică*, Editura Universității, București, 2001, pp. 231-238.

¹⁶ Vasile D. Țăra, „Discursul...”, p. 61.

¹⁷ Феодосий (Бильченко), *Гомилетика. Теория церковной проповеди*, Издательство Московской духовной академии, Сегиев Посад, 1999, pp. 194-195.

¹⁸ Vasile D. Țăra, „Discursul...”, p. 60.

XVIII-lea ne conving că predicatorii, în majoritatea lor, au urmat cu strictețe regulile și metodele Omileticii.

5. LIMBAJUL PREDICILOR – GRAIUL DRAGOSTEI.

Autorii foloseau un ton smerit, dar care totodată era și educativ, ca din partea unui pedagog. Acest fapt se datorează condiției sociale a predicatorului: postura sa de mediator între Dumnezeu și oameni, pe de o parte, și calitatea de îndrumător, de învățător în relație cu păstoriții, pe de altă parte. În același timp a doua poziție nu este atât de simplă (predicatorul nu este doar un păstor ierarhic superior al enoriașilor), ci este determinat, în mare măsură, de egalitatea tuturor oamenilor în fața lui Dumnezeu, prin urmare, predicatorul vorbește într-un mod firesc cu ascultătorii¹⁹.

După exemplul predicilor Mântuitorului Iisus Hristos, care erau simple și lipsite de artificiu, marcate de un ton, care inspiră încredere și o intonație dialogală, se inspirau vechii predicatori.

Astăzi parcă ne-am obișnuit ca o parte din societate să reacționeze negativ la tot ceea ce se petrece în Biserică, iar acest lucru se reflectă și în mass-media. În astfel de condiții, Biserica nu poate rămâne indiferentă față de fenomenele vieții publice. Când genul acesta de fenomene se abat de la Evanghelie, Biserica amintește că drumul ales de oameni nu este unul plăcut lui Dumnezeu, însă aceste observații provoacă iritare din partea unei anumite categorii a societății.

În ziua de azi conflictele și scandalurile se răspândesc fulgerător și trăiesc în spațiul informațional o perioadă mai lungă de timp, iar efectul publicațiilor pozitive este adesea scurt, ca durată. În astfel de condiții, suntem chemați să fim lumina lumii (Mt 5:14). Limbajul predicii Mântuitorului și a Sfinților Apostolilor și, prin urmare, a predicii noastre, este limbajul dragostei.

Participând la activități publice și sociale, trebuie să mărturisim Adevărul. Este trist când această mărturie este condamnată doar pentru că am ales tonul greșit sau forma greșită. Când afirmăm sau apărăm adevărurile Evangheliei, ar trebui să fim atenți la alegerea cuvintelor. Este necesar să expunem păcatul, dar nu să umilim o persoană. Reamintind consecințele grave ale îndepărtării de voința lui Dumnezeu, nu ar trebui, prin nepăsarea noastră, să-i împingem pe oameni până la marginea prăpastiei.

Cuvântul nostru adresat societății, inclusiv prin intermediul mass-mediei, trebuie să fie sincer, nu pompos sau ipocrit, informativ, nu declarativ și gol, încurajator, iar nu demoralizant. Chiar și atunci când amintim de interdicții, să fim preocupați în primul rând de grija de a-i îndruma pe oameni spre iubirea divină²⁰.

Pentru ca o predică să fie puternică și eficientă, nu trebuie să fie rostită mecanic, ci ar trebui să se reverse din adâncul unei inimi pline de duhul iubirii părintești față de păstoriți, iar atunci când se pregătește de rostirea predicii, preotul să nu fugă de realitate spre sfere abstracte, ci să se conformeze întotdeauna unei serii întregi de condiții, care ar face ca predica să nu fie străină de realitate, ci un cuvânt viu și eficient.

¹⁹ A. Ветелев, М.Е. Козлов, *Учебное пособие по Гомилетике* (для студентов IV курса), Нижний Новгород, 2007, p. 58.

²⁰ Anton Savelovici, "Intercultural education in the secular paradigm or with Jesus Christ", in *Values, education, responsibility. Pedagogical research*, Eikon Publishing House, Bucharest, 2024, pp. 161-172.

6. MANUSCRISELE VECHI CU PREDICI VERSUS PROVOCĂRILE MODERNE ALE PROPOVĂDUIRII.

Vorbim de trecut, însă suntem datori să fim ancorați în actualitate. Așa se face că în ziua de azi, auzim tot mai des următoarea întrebare: cum trebuie să fie predica din secolul XXI? Cum, prin puterea cuvântului, să reaprindem inimile oamenilor, să îmbărbătăm sau să învățăm despre bunătate și dragoste?

Putem vorbi chiar de un nou tip de ascultare, și anume, de a fi prezent pe site-urile de socializare și a urmări ce se întâmplă acolo. Astfel, asemenea unui gladiator în arenă, propovăduitorii secolului XXI se simt datori să „decapiteze” conținutul negativ, cu caracter anti creștin. Numeroși slujitori, ai altarelor, nutresc sentimentul că sunt datori să fie prezenți deplin în acest segment pentru a echilibra, așa cum spun ei înșiși: fluxul dintre informația negativă și pozitivă.

Această abordare pare a fi firească, întrucât țara noastră are peste 10 milioane de utilizatori ai rețelelor sociale, iar spațiul virtual este plin de predici, astfel numeroși preoți, mânați de îndatoririle pastorale, se văd nevoiți să folosească mediul online pentru a se adresa „mulțimilor”, care trăiesc într-o lume dominată de mass-media ca factor formativ-educativ sau „deformativ”. Acești oameni au devenit „cetățeni ai spațiului virtual”, care au suferit o smulgere din rădăcini și „au fost aruncați într-o criză de autoritate a valorilor tradiționale”²¹.

Pe adresa conturilor de socializare ale preoților se adaugă numeroși prieteni, unii cer sfat, iar alții vor să fie pomeniți în rugăciuni. Astfel că, în dialogul cu prietenii virtuali, slujitorii amvoanelor au datoria de a fi cât se poate de vigilenți, se poate vorbi chiar despre o pregătire a catehetului în mediul virtual.

În acest context este necesar să fie trasate unele granițe, întrucât nu pe orice fel de teren e binevenită prezența atât a preoților, cât și a credincioșilor, deoarece creștinii devin tributari acestui „joc”, fie al vreunui blog sau a vreunei rețele de socializare, iar această propovăduire riscă să se transforme în ceva grotesc sau să sufere o înfrângere misionară sau ideologică.

Trebuie să fim conștienți că userii activi nu se lasă pătrunși prea ușor de o predică înflăcărată de care se pot lovi în mediul virtual, de aceea este necesar să înțelegem cu ce fel de auditoriu avem de-a face, iar comunicarea verbală vie nu trebuie să fie înlocuită de cea electronică.

Comunicarea prin mijloacele media este o oportunitate de a vorbi despre Evanghelie, într-un limbaj accesibil, în legătură cu problemele, care privesc omul modern. De asemenea, spațiul informațional nu este doar tehnologie, ci și o colecție de idei și sensuri. Un gen media răspândit astăzi sunt poveștile unor oameni, despre viețile și pasiunile lor. În legătură cu astfel de istorii, sunt adesea ridicate probleme sociale sau morale profunde. Dar, și în viața parohiilor sunt îndeajuns de multe istorisiri de viață interesante despre modul în care creștinii zilelor noastre trăiesc și acționează în societate²².

Răspândirea veștilor bune a făcut parte din Biserică încă din timpurile apostolice. În același timp, astăzi ne confruntăm cu astfel de tehnici de a lucra cu cuvintele, care la rândul lor nu au un precedent în trecut. Societatea luptă din ce în ce mai mult pentru transparența și diseminarea unei cantități maxime de informații. În aceste condiții, slujitorii, în relațiile cu media, au o responsabilitate specială pentru comunicarea în spațiul virtual.

²¹ Teofil Tia, *Pedagogia pastorală și criza valorilor*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2012, p. 24.

²² Anton Savelovici, „Rolul internetului în transmiterea cuvântului lui Dumnezeu”, în *Digresiuni necesare*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2021, pp. 141-151.

Recunoaștem că este importantă prezența clericilor pe rețelele de socializare, dar în același timp, trebuie să fim conștienți de posibilele pericole. Rețelele sociale sunt o realitate a timpului nostru asemenea televiziunii sau radioului. Neglijarea realității virtuale, ca mijloc de comunicare și socializare, ar fi o mare eroare. Paginile de internet ale parohiilor riscă să fie ineficiente, deoarece utilizatorii rețelelor sociale sunt interesați să citească acele pagini în care văd o persoană vie care vorbește pe limba lor și care este dispusă să răspundă la întrebări: ei caută persoane ce provoacă simpatie și care îi determină să stabilească un contact personal. Astfel că, în agora digitală, alegerea Bisericii nu poate fi relativismul, ci, mai degrabă, o deschidere sinceră și prudentă, care nu va slăbi credința, ci o va face mai profundă²³.

CONCLUZII

Predica rămâne un mijloc esențial al lucrării Bisericii, prin care credincioșii sunt întăriți în credință și îndrumați spre mântuire. În strânsă legătură cu Misiologia, Omiletica cultivă nu doar arta rostirii, ci mai ales responsabilitatea slujirii prin cuvânt.

Istoria predicii ortodoxe românești din secolele XVI–XIX arată o lucrare statornică, cu rol formator în viața spirituală și identitară a credincioșilor. Prin predică, preoții au păstrat unitatea de credință și au hrănit sufletele cu lumina Evangheliei.

Omiletica trebuie să formeze păstori capabili să rostească cuvânt viu și lucrător, care să răspundă nevoilor reale ale oamenilor și să-i apropie de Hristos. Predica ortodoxă, de-a lungul secolelor, a fost mai mult decât un simplu discurs religios: ea a fost mijloc de formare duhovnicească, sursă de educație morală și socială, dar și cale de comunicare între Biserică și popor. În vechime, predica se remarcă prin claritate, simplitate și apropiere de sufletul omului, slujind adevărului într-un limbaj viu, izvorât din iubire și respect față de ascultători. În contrast, provocările contemporane aduc în prim-plan nevoia unei reînnoiri a discursului fără a-i pierde duhul, căutând echilibrul între mesajul etern al Evangheliei și mijloacele moderne de transmitere. Rămâne esențial ca predicatorul de azi, asemenea celui de odinioară, să rămână fidel Adevărului, slujind cu dragoste și discernământ atât Cuvântului lui Dumnezeu, cât și sufletului omului contemporan.

²³ Teofil Tia, *Reîncreștinarea Europei? Teologia religiei în pastorală și misiologia occidentală contemporană*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2003, p. 475.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Belu, Dumitru, “*Preocupări și studii de Pastorală, Omiletică și Catehetică*”, în *Studii Teologice*, 5-6 (1968)
- [2] Ветелев, А. Козлов, М.Е. *Учебное пособие по Гомилетике* (для студентов IV курса), Нижний Новгород, 2007
- [3] Dîrlău, Andrei, Bazon, Irina, Lind, William S. *Corectitudinea politică. „Religia” marxistă a noii ordini mondiale*, Editura Rost, București, 2015
- [4] Феодосий (Бильченко), *Гомилетика. Теория церковной проповеди*, Издательство Московской духовной академии, Сегнев Посад, 1999
- [5] Gordon, Vasile, *Introducere în Omiletică*, Editura Universității, București, 2001
- [6] Pană, Marin, “*Principii și coordonate ale propovăduirii cuvântului în Biserica Ortodoxă Română*”, în *Studii Teologice*, 3-4 (1973)
- [7] Păcurariu, Mircea, *Cultura teologică românească. Scurtă prezentare istorică*, Editura Basilica, București, 2011
- [8] Popescu, Mihail Gabriel, “*Predică și predicator*”, în *Biserica Ortodoxă Română*, 1-2 (1972)
- [9] Savelovici, Anton, “*Principii de alcătuire a unei omilii într-o societate globalizată*”, în *Globalizare, Religie, Educație*, Valahia University Press, Târgoviște, 2013
- [10] Idem, “*Rolul internetului în transmiterea cuvântului lui Dumnezeu*”, în *Digresiuni necesare*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2021
- [11] Idem, “*Intercultural education in the secular paradigm or with Jesus Christ*”, in *Values, education, responsibility. Pedagogical research*, Eikon Publishing House, Bucharest, 2024
- [12] Steinhardt, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002
- [13] Tia, Teofil, *Reîncreștinarea Europei? Teologia religiei în pastorală și misiologia occidental contemporană*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2003,
- [14] Idem, *Pedagogia pastorală și criza valorilor*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2012
- [15] Țara, Vasile D., “*Discursul religios, model și normă de exprimare îngrijită în epoca veche*”, în *Diacronia*, Editura UAIC, Iași, 2009
- [16] Vasilache, Vasile, *Predica în Evul Mediu*, Institutul de arte grafice „Albina românească”, Iași, 1938